

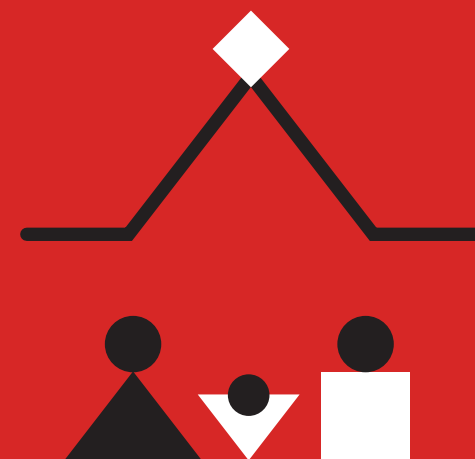
KATALOG

z Loketské sbírky

BETLÉMY

NATIVITY SCENES

WEIHNACHTSKRIPPEN

KATALOG

z Loketské sbírky

BETLÉMY
NATIVITY SCENES
WEIHNACHTSKRIPPEN

Vážení čtenáři, dostává se Vám do rukou úvodní díl katalogů sbírkových předmětů, které v samostatných částech monograficky dokumentují některou z tematicky specifických částí loketské sbírky. Na tomto místě by byl jistě vhodný alespoň minimální exkurz do historie tohoto rozmanitého souboru uměleckých, uměleckořemeslných, ale i předmětů běžné denní potřeby.

Takzvaná Loketská sbírka, tak jak ji dnes známe a nazýváme, zažívá své skromné začátky již krátce po začátku devatenáctého století, v té době však ještě bez větších ambicí na institucionalizaci sbírkotvorných snah zřejmě několika málo loketských měšťanů. Impulzem změnit tento stav věcí je změna vnitropolitického klimatu rakouskouherského soustátí v porevolučním období po roce 1848 a implementace nového zákona ze 17. 3. 1849, který na tu dobu moderním způsobem nově řeší samosprávnost obcí. Takto získaný nový prostor pro občanské aktivity všekulturního charakteru mimo jiné umožňuje zrod institucí galerijního či muzejního charakteru. Nastalé, do té doby poněkud na místě přešlapující snahy, nově motivované sice pomalým, ale jistým nárůstem počtu sbírkových předmětů, umocněné snahou o jejich důstojnou a odbornou správu, vedou ke konci 19. století ke zřízení loketského Spolku pro výsadbu a okrašlování. Ten 21. srpna 1901 iniciuje výzvu k založení muzea a zakládá dvacetičlenný zvláštní výbor složený převážně z příslušníků loketské měšťské nobility. Rok nato, 28. srpna 1902, městské zastupitelstvo na žádost muzejního výboru svým usnesením přebírá muzeum do správy města a již 7. září 1902 ve skromných prostorách přízemí radnice slavnostně otevírá zcela novou muzejní expozici.

S nárůstem počtu sbírkových předmětů vyvstává ovšem stále větší potřeba místa s dostatečnou kapacitou pro jejich uložení a odpovídající prezentaci, proto se roku 1907 celé muzeum stěhuje do nově adaptovaných prostor markrabského paláce loketského hradu. Po Josefu Hoffmannovi, prvním muzejním správci, je až do roku 1923 vedoucím muzea Wenzel

Grünauer s povinností opečovávat necelých 900 sbírkových předmětů. Následující období, kdy je správa muzea svěřena do rukou nadregionálně významné osobnosti PhDr. Antona Gnirse, a od roku 1933 jeho následovníka a velkého loketského patriota profesora Heinricha Zimmermanna, který s úspěchem převádí loketské muzeum válečným obdobím, se nese v duchu razantního nárůstu akviziční činnosti a lze ho bez nadsázky označit za zlaté časy loketského muzea. Právě v tomto období je mimo jiné zkoncipován soubor předmětů reflektující regionálně atraktivní uměleckořemeslnou betlémskou tvorbu, která je na tomto místě středem našeho zájmu. Ale zpět k historii.

Mohlo by se zdát, že poválečné období přinese klid a pořádek, ale nic by nebylo větším omylem. Následující období, kdy do fondu loketské sbírky jsou zařazeny i předměty z několika okolních zrušených menších muzeí a celkový počet položek tak šplhá k číslu deset tisíc, se nese v duchu absence respektování kulturních hodnot, nekompetentnosti a ztráty odborného přístupu umocněným faktickým zestátněním zákonem č. 279 z roku 1949. Následné přehazování kompetencí ve správě muzejního fondu je řešeno až roku 1968 převodem na Krajské středisko st. památkové péče Plzeň. Ale trvá další tři roky, než je z důvodu neuvěřitelně zanedbané evidence celý sbírkový fond k 3. březnu 1971 definitivně převeden na stát. Bohužel ani za této situace není všemu špatnému konec. Namísto toho, aby sbírka sloužila ke zkvalitnění expozic v rámci loketského hradu, stává se čím dál více atraktivním zdrojem uměleckých předmětů pro instalace na jiných památkových objektech spadajících do správy plzeňského střediska státní památkové péče. Celá sbírka do značné míry nesoucí výrazný etnografický akcent je tak stále více anonymizována. Absentuje odborná správa, údržba, o restaurování nemluvě. Tento po desítky let trvající stav žel přetrvává i po roce 1989, kdy je městu Loket postupně státem navrácen jeho historický majetek včetně loketského hradu, ovšem bez inventárního fondu, který stát odmítá vydat. Když tehdejší provozovatel hradu, Nadace Hradu Loket, roku 1993 objekt otevírá pro veřejnost, musí

si část svých bývalých historických sbírek od státu pronajmout! Následující, neutuchající dvacet let trvající snaha města, a hlavně tehdejšího vedení Nadace Hradu Loket, však roku 2013 vedou k úspěchu, v který již málokdo doufal. Stát prostřednictvím Národního památkového ústavu se uvolil, s využitím zákona o nepotřebnosti majetku státu, navrátit loketskou sbírku jeho původnímu majiteli, městu Loket. Ještě před tím však mezi lety 1993 až 2004 za „záhadných“ okolností zmizelo necelých deset procent tohoto sbírkového fondu.

Bohužel tento negativní stav věcí postihnul i atraktivní betlémskou produkci zastoupenou v rámci loketské sbírky. Štěstím v neštěstí bylo, že tato „ztráta“ žádným způsobem nepostihla historicky nejzajímavější jádro tohoto souboru a týkala se „pouze“ 122 kusů volně uložených figurek, které nebyly součástí betlémové kompozice.

V rámci loketské sbírky s velkým množstvím předmětů obecného charakteru je betlémská produkce dokladem poměrně čitelné snahy z etnografického hlediska zachytit tento segment regionální historie a v celkovém objemu sbírky tvoří velmi specifický a ucelený soubor v široké škále reprezentující dobovou, typologickou ale i materiálovou rozmanitost bohaté regionálně charakteristické produkce do značné míry dokládající podobu často svérázně pojaté lidové zbožnosti.

Časově se sbírka rozprostírá od konce 18. století po začátek 20. století s tím, že stěžejním časovým, ale i množstevním obdobím co do produkce, je doba od poloviny 19. století s kulminací kolem r. 1900. Časově tak více méně zapadá do zlatého období betlémské výroby a v podstatě tak kopíruje ostatní známá střediska s obdobnou produkcí, což nás zároveň přivádí k myšlence, že západ republiky, je tím myšlen hlavně Kynšperk nad Ohří a okolí jakožto místo spojené s tradicí výroby betlémů, ale rovněž i oblast Karlovarska, Sokolovska, Chebska či Ašska, se svým významem staví na roveň vyhlášeným centrům podobné produkce, jako jsou Třešť či Králíky, pouze ovšem s tím, že s poválečnou výměnou obyvatelstva povědomí o tomto faktu, stejně tak jako výroba samotná zaniká.

Jistou míru devalvace rovněž utrpělo povědomí o materiálové struktuře prezentované betlémské produkce. Informace ze sbírkových karet, většinou zhotovených v roce 1971 z důvodu inventarizace nutné pro dokončení procesu znárodnění, jsou ze značné části nositeli notně vágních informací pro relevantní kurátorskou práci použitelné pouze v omezené míře. Možnost vytvářet tento katalog je tak vítanou příležitostí tento fakt napravit.

Základními částmi většiny prezentovaných betlémů jsou skříňka, architektura s imitací krajinné geomorfologie a figurální stafáž. U té u nás materiálově převládá lipové dřevo, následované dřevem smrkovým, a to zejména u figurek do naší oblasti transferovaných z jiných, převážně východních regionů republiky. Regionální specialitou hlavně u betlémů z oblasti Kynšperk, je používání dřeva keře brslenu evropského. Poměrně tvrdé dřevo brslenu postrádá výrazné kruhové letorosty, při práci se neštípe ani netřepí a umožňuje tak mistrovské detailní zpracování figur včetně pokročilé miniaturizace (některé figurky nedosahují ani délky 1 cm). Na práci s tímto materiálem se specializoval například vyhlášený řezbář Josef Roßmeißl. Jako varianta k nejčastěji používané barevné polychromii povrchu, je u některých luxusně provedených figur zhotovování oblečků, do kterých jsou odívány. Mimo jiné to dokládá snahu po využití odpadu z primární textilní produkce, přičemž širší průzkumu druhové variability použitých látek je taková, že přesahuje možnosti našeho článku. Raritou u zastoupených figurek je zachování tří exemplářů s voskovými hlavičkami. Zcela samostatnou kapitolou je zhotovování figurální stafáže včetně architektury z tragantu – klovatiny, pryskyřice získávané z keřů rodu *Astragalus*.

Skříňky, do kterých byla umísťována betlémová kompozice byly rovněž podrobeny jisté druhové variabilitě. Nejčastějším použitým typem dřeva byl smrk, v našem souboru využitý v 90 % případů. Variantou, motivovanou zřejmou snahou po větší dekorativnosti a konstrukční pevnosti, bylo využití

tvrdého bukového dřeva, v našem případě mořeného do tmavě hnědého odstínu a dřeva třešňového v transparentním přírodním provedení. Povrchová úprava byla ve většině případů řešena šelakovou politurou nejčastěji na černém, mořeném podkladu. Část prezentované produkce však tuto závěrečnou úpravu postrádá a ta je řešena jen samotným mořením. Jedna betlémová schránka je opatřena fládrováním, pravděpodobně fermežovými barvami. Je nutno podotknout, že zhotovitelé betlémových skříněk rovněž s oblibou využívali jisté míry prefabrikace, a to využitím obrazových rámců z běžné rámařské produkce ke zhotovování proskleného průčelí. Sklo hrálo rovněž hlavní roli u rozměrově menších betlémových kompozic umístovaných pod oválné či kruhové skleněné poklopy – šturce.

Opravdu široké je spektrum materiálů využitých k tvorbě architektury a přírodní scenérie dokazující poměrně široké znalosti výrobců betlémů v oblasti přírodnin, často s notnou dávkou fantazie aplikovaných neotřelým způsobem. Oscilují od rostlinných materiálů běžně dostupných sběrem na loukách, polích či v lesích jako jsou různé druhy trav, obilnin, lišejníků, mechů, borůvčí a rašeliníků, vesměs sloužících k tvorbě miniaturizované krajiny. Ke stejnému účelu sloužily i fragmenty zakrslých bříz či drobné části různých druhů jehličnatých keřů. Výrazně preferovaným materiálem byl korek, který byl do Čech importován z jižní Evropy v nezpracovaném stavu a stejně jako smrková a borová kůra byl s úspěchem využíván k imitaci rozeklaných skalních scenerií. Naprostou raritou je u velkého Platzerova betlému z roku 1833 použití mramoru k výstavbě městské architektury. U té, si většina výrobců většinou vystačila se smrkovým dřevem, různě silnými kartony, staniolem a sklem. Výraznou měrou se do podoby betlémů pocházejících z nejzápadnější výspy Čech vepsala přítomnost horní činnosti v oblasti Slavkovského lesa a Krušných hor. Celková stylizace v hornickém duchu se pro velkou část místní produkce betlémů stala charakteristickou díky možnosti zužitkovat nerostné bohatství regionu. Nejčastěji byly k dekoraci využívány křemen (často celé krystaly), slída, galenit a řada

dalších minerálů včetně písků v různé zrnitosti a barevnosti. Aplikování těchto výrazových prostředků se u některých betlémů, jako například velikonočního betlému s ukřižovaným Kristem a Pannou Marií sedmi-bolestnou stalo naprosto dominujícím prvkem.

Tím se dostáváme k obsahové stránce námi reflektované betlémové tvorby. Termín „velikonoční betlém“ z předchozího odstavce nám cosi naznačuje. Z hlediska teokratického obsahu nám zachovaný soubor betlémů poněkud nabourává zažitě představy o momentu zrození Krista jakožto jediném zobrazovaném tematickém okruhu. Ze zkoumaných skříňkových betlémů je Kristovo zrození nosným tématem v přibližně 83 % případů. Zhruba 9 % produkce se zabývá dalším novozákonním tématem, kterým je Kristova smrt – to jsou již zmiňované velikonoční betlémy. Ve zbytku se témata dělí na Kristův křest, v jednom případě na celý Kristův život, což je ztvárnění, které známe a zřídka se vyskytuje i v jiných sbírkách. Raritou v betlémovém provedení je ztvárnění příběhu o Abrahámově zkoušce – obětování Izáka, které na rozdíl od ostatních velice netradičně čerpá z témat starého zákona. Na základě našeho drobného průzkumu tedy docházíme k závěru, že betlémařská tvorba se nedržela obsesivně čerpáním jednoho a téhož tématu, ale pracovala v podstatně širším záběru umožňujícím křesťanskou lidovou spirituální reflexi rozšířit na podstatně širší období.

Jiří Hejda,
 správce depozitáře

The Loket collection, as we know it today, dates back to the early 19th century when several Loket townspeople started collecting objects of art, handicrafts, and items of everyday use. Its actual expansion began after 1848 when new laws enabled the establishment of cultural institutions. The Association for Planting and Beautification formed in 1901 initiated the foundation of a museum, the administration of which was assumed by the municipal assembly a year later, in 1902. The first exhibition was opened on the ground floor of the town hall and in 1907, it was moved to the Margrave's House at Loket Castle.

The first curator was Josef Hoffmann, followed by Wenzel Grünauer. From 1923, PhDr. Anton Gnirs took over the museum and from 1933, it was managed by Heinrich Zimmermann who remained in charge also through the war years. This period saw the expansion of the museum collection and its golden age, during which, among other exhibits, a set of regional nativity scenes was added. After 1949, nationalization resulted in the collection suffering from lack of professional care, loss of items or their dispersion to other locations. Only in 2013, the collection was returned to its original owner after years of effort on the part of the town and the Loket Castle Foundation. By then, regretfully, almost ten percent of the museum collection had disappeared, including a part of the nativity scene exhibits. Nativity scene production represents unique ethnographic evidence of regional folk devoutness. The time period spans from the late 18th to the early 20th century, with the second half of the 19th century being the most significant. West Bohemian towns, such as Kynšperk nad Ohří, Karlovy Vary, Sokolov, Cheb, and Aš, equal the well-known nativity scene making areas of Třešť and Králíky in terms of their importance. The figural part of nativity scenes is mainly composed of wood, most often linden or spindle wood, which allows for refined and detailed work. Occasionally, we may find figures with wax heads or textile clothing. The cabinets housing the scenes were mostly made of spruce wood, sometimes beech or cherry wood, with a French polish or stained finish. The nativity architecture and

landscaping utilise a wide array of natural materials, including lichen, moss, grass, bark, cork, and even minerals, such as quartz, mica, or bleiglanz. Mining symbolism is typical for the region and it often dominates the overall composition. Thematically, approximately 83% of the nativity scenes depict the birth of Jesus, 9% his death, and the rest represent the baptism, the entire life of Christ, or Abraham's sacrifice. Thus, the collection demonstrates that nativity scene making was not limited to a single biblical theme, but evolved around a wider range of Christian motifs.

Jiří Hejda,
repository manager

Die Sammlung der Stadt Loket, wie wir sie heute kennen, hat ihren Ursprung bereits zu Beginn des 19. Jahrhunderts, als einige Bürger von Loket begannen, Kunst- und Handwerksgegenstände sowie Alltagsgegenstände zu sammeln. Die eigentliche Entwicklung erfolgte nach dem Jahre 1848, als neue Gesetze die Gründung kultureller Institutionen ermöglichten. Im Jahre 1901 wurde der Gartenkultur- und Verschönerungsverein gegründet, der die Einrichtung eines Museums initiierte, welches ein Jahr später, im Jahre 1902, in die Verwaltung seitens des Stadtrats übergang. Die erste Ausstellung wurde im Erdgeschoss des Rathauses eröffnet und im Jahre 1907 in das markgräfliche Palais der Burg Loket verlegt.

Der erste Verwalter war Josef Hoffmann, gefolgt von Wenzel Grünauer. Ab dem Jahre 1923 übernahm PhDr. Anton Gnirs die Leitung und ab 1933 Heinrich Zimmermann, der das Museum auch durch die Kriegsjahre führte. Diese Zeit brachte einen Aufschwung für die Sammlung und ihr goldenes Zeitalter mit sich, in dessen Verlauf unter anderem eine Sammlung regionaler Weihnachtskrippen entstand. Nach dem Jahre 1949 erfolgte jedoch ihre Verstaatlichung, wobei die Sammlung unter mangelnder fachlicher Pflege, dem Verlust einiger Artefakte und ihrer Zerstreung auf andere Objekte litt. Erst im Jahre 2013 wurde die Sammlung nach langjährigen Bemühungen der Stadt und der Stiftung Burg Loket ihrem ursprünglichen Eigentümer zurückgegeben. Bis dahin waren jedoch fast zehn Prozent des Bestands verschwunden, darunter auch ein Teil der Krippensammlung. Die Krippenfertigung stellt ein einzigartiges ethnografisches Zeugnis der regionalen Volksfrömmigkeit dar. Sie umfasst den Zeitraum vom Ende des 18. bis zum Beginn des 20. Jahrhunderts, wobei die zweite Hälfte des 19. Jahrhunderts am bedeutendsten ist. Westböhmische Zentren wie Kynšperk nad Ohří (Königsberg an der Eger), das Karlsbader Gebiet, das Gebiet um Sokolov (Falkenau), das Gebiet von Cheb (Eger) oder Aš (Asch) sind von ihrer Bedeutung her mit den bekannten Krippenbaugebieten in Třešť und Králíky vergleichbar. Die Figuren der

Krippen sind überwiegend aus Holz gefertigt – meist aus Linden- oder Spindelbaumholz, das eine sehr feine Detailbearbeitung ermöglicht. Vereinzelt gibt es Figuren mit Wachsköpfen oder mit Stoffkleidung. Die Kästen, in welche die Kompositionen eingefügt wurden, bestanden zumeist aus Fichtenholz, mitunter auch aus Buchen- oder Kirschholz, mit einer Oberflächenbehandlung aus Schellackpolitur oder Beize. Für die Architektur und Landschaft in den Krippen werden verschiedenste natürliche Materialien verwendet – Flechten, Moose, Gräser, Rinde, Kork und sogar Mineralien wie Quarz, Glimmer oder Galenit. Die Bergbausymbolik ist für die Region typisch und eine häufige Dominante der Gesamtkomposition. Thematisch zeigen etwa 83 % der Krippen die Geburt Christi, 9 % seinen Tod, die übrigen behandeln die Taufe, das gesamte Leben Christi oder das Opfer Abrahams. Die Sammlung somit ein Zeugnis dessen, dass sich die Krippenbaukunst nicht nur auf ein einziges biblisches Thema beschränkte, sondern einen breiteren Kreis christlicher Motive entwickelte.

Jiří Hejda,
Depotverwalter

Betlémy

Vznik tradice vánočních betlémů

Podle vyprávění evangelia vytvořil sv. František z Assisi v italské Umbrii v jeskyni betlémskou stáj. Svatý František, u jeslí vystlaný senem a s živým oslem a volem, sloužil půlnoční vánoční mši svatou 25. prosince 1223. Tento výjev posléze inspiroval pozdně gotické malíře k vytváření deskových obrazů jesliček a Svaté rodiny, které byly umísťovány o vánočních svátcích v postranních lodích kostelů. Prvním znázorněním jesliček se také inspiroval pozdní středověk, kdy se objevují první hry se scénami o Kristově narození a životě. Nejen v Itálii, ale po celé Evropě se postupně stávají figurové betlémy součástí interiérů panovnických a šlechtických sídel.

První betlémy v Čechách a na Karlovarsku

První betlém v Čechách postavili členové řádu Tovaryšstva Ježíšova (jezuité) v Praze roku 1560. Jednalo se o první betlém na území střední Evropy. Na Karlovarsko se zvyk stavění betlémů dostal až ve druhé polovině 17. století. V období protireformace se staly betlémy prostředkem působení na věřící. Se stavěním betlémů proto přicházely i další řády – františkáni, dominikáni, karmelitánky a stavění betlémů se spolu s nimi zvolna rozšířilo do většiny našich kostelů. Farnosti se dokonce předháněly, která bude mít betlém větší a pompéznější a docházelo i k řevnivosti mezi jednotlivými vesnicemi.

Zákaz vystavování betlémů

Vystavování betlémů zakázala svým dekretem v říjnu 1751 císařovna Marie Terezie. Později tento zákaz obnovil i její syn, císař Josef II., který vydal v roce 1782 edikt, kterým zakázal vystavovat betlém v kostelech jako „způsob připomenutí narození Páně církve nedůstojný a přímo dětinský“. Mnoho krásných velkých betlémů bylo bohužel v této době zničeno.

Karlovarští měšťané však císařův zákaz obešli. Lidé si začali stavět betlémy doma a kreativita při jejich výrobě neznala mezí. Betlémské město se v domácím provedení proměnilo na české vesnice a malá městečka.

Domácí betlémy

19. století se stává pro betlémářství zlatým věkem. Prostí lidé, sedláci, řemeslníci a měšťané si chtěli dopřát soukromý betlémský výjev a tak si opatrovali betlémy domů. Některým ho vyřezávali řezbáři a vytvářeli zmenšené kopie velkých kostelních výjevů. Jiní hledali možnost, jak si opatřit domácí betlém levně. Proto si začali betlém vyřezávat sami nebo ho vytvářet z různých materiálů, např. z chlebové hmoty nebo z papíru.

Jesličky v zasklené skříňce

Nejoblíbenější byly přenosné skříňové betlémy. Ty menší mohli koledníci snadno nosit s sebou a za jejich ukázkou si vykoledovat drobné peníze, sladkosti nebo jiné pochutiny.

Betlém byl dominantou výzdoby světnice, okolo něj se zastrkovaly jedlové větvičky a u jesliček se od Štědrého večera svítilo. Ježíšek se kladl do jesliček až na Štědrý den. K betlému se pokládaly i malé vánoční dárky. Na Tři krále se betlém doplnil o královský průvod a zdobil světnici až do Hromnic.

První papírové betlémy

Kolem roku 1790 vznikly první papírové betlémy na našem území. K základním figurkám Ježíška, Marie, Josefa a tří králů si lidé přidávali i další postavy ze svého nejbližšího okolí. Postavy byly zasazeny do mnohdy fantastické krajiny. Na přelomu 18. a 19. století byly v Praze již průmyslově tištěny vystřihovací betlémy, tzv. jesličkové archy. Tyto byly původně tištěny technikou mědirytu jako černobílé a kolorovány ručně. Známými autory předloh betlémů byli například Mikoláš Aleš, Josef Kaplický, Josef Wenig, Josef Lada, Marie Fischerová-Kvěchová, Vojtěch Kubašta, Karel Franta.

Mgr. Dominika Kožešníková,
Muzeum Karlovy Vary, p.o. Karlovarského kraje

Die Entstehung der Tradition der Weihnachtskrippen

Nach dem Evangelium schuf der heilige Franz von Assisi im Jahre 1223 in der italienischen Region Umbrien eine Krippe mit einem lebenden Esel und einem Ochsen, wobei er dort die Mitternachtsmesse abhielt. Diese Szene inspirierte Künstler und Ordensgeistliche in ganz Europa und wurde zur Grundlage der Krippentradition. Die erste Krippe in Böhmen wurde im Jahre 1560 von den Jesuiten in Prag aufgestellt, während sich dieser Brauch rund um Karlsbad im 17. Jahrhundert verbreitete. In der Zeit der Gegenreformation wurden Krippen zu einem Mittel des religiösen Wirkens, indem sie in den meisten Kirchen ihre Verbreitung fanden.

Im Jahre 1751 verbot Kaiserin Maria Theresia ihre Ausstellung, und Kaiser Joseph II. erneuerte dieses Verbot im Jahre 1782. Die Menschen begannen jedoch zunehmend, Krippen in ihren Häusern aufzustellen, wo sie ihren volkstümlichen Charakter erlangten. Das 19. Jahrhundert wurde zum goldenen Zeitalter der Krippenbaukunst – einfache Leute, Handwerker und Bürger stellten zu Hause Krippen aus Holz, Brotteig oder Papier her. Größter Beliebtheit erfreuten sich tragbare Kastenrippen, die von Weihnachtssängern durch die Dörfer getragen wurden. Die Krippe war das dominierende Element der Weihnachtsdekoration, Jesus wurde am Heiligabend in die Krippe gelegt, wobei die Krippe bis zum Tag Mariä Lichmess aufgestellt blieb. Um das Jahr 1790 entstanden die ersten Papierrippen und zur Wende des 18. und 19. Jahrhunderts begann man in Prag mit dem industriellen Druck von Ausschneidebögen für Krippen. Bekannte Autoren waren Mikoláš Aleš, Josef Kaplický, Josef Wenig, Josef Lada, Marie Fischerová-Kvěchová, Vojtěch Kubašta und Karel Franta.

Mgr. Dominika Kožešníková,
Muzeum Karlovy Vary, p.o. Karlovarského kraje

The Origin of the Tradition of Christmas Nativity Scenes

According to the Gospel, Saint Francis of Assisi created a crèche with a live donkey and an ox to celebrate a midnight mass in Umbria, Italy, in 1223. The scene inspired artists and clerics across Europe and laid the foundations for the nativity scene tradition. The first nativity scene in Bohemia was displayed by the Jesuits in Prague in 1560 and the custom found its way to the Karlovy Vary region in the 17th century. During the Counter-Reformation, nativity scenes became a means of religious influence and spread to most churches.

In 1751, Empress Maria Theresa prohibited their display and Emperor Joseph II renewed the ban in 1782. Nonetheless, people began creating nativity scenes in their homes where they acquired their folk character. The 19th century became the golden age of nativity scene making – with common people, craftsmen, and burghers creating homemade nativity scenes from wood, bread dough, or paper. The most popular were portable nativity scenes in boxes carried around villages by carollers. The nativity scene was the dominant feature of Christmas decorations, when Baby Jesus was placed in the crib on Christmas Eve and the nativity scene remained displayed until Candlemas. The first paper nativity scenes appeared in the 1790s and at the turn of the 18th and 19th centuries, cut-out "Christmas crib sheets" began to be industrially printed in Prague. Well-known authors included Mikoláš Aleš, Josef Kaplický, Josef Wenig, Josef Lada, Marie Fischerová-Kvěchová, Vojtěch Kubašta, or Karel Franta.

Mgr. Dominika Kožešníková,
Muzeum Karlovy Vary, p.o. Karlovarského kraje

Fragment betlémové architektury

Betlémský chlív a dvě části městské zástavby.

Vyřezávané smrkové a lipové dřevo, papírový polep, galenit, žitné klasy. Barevně polychromováno. Lidová práce.

Loketsko nebo Karlovarsko, přelom 19.–20. století.

Chlív ↑ 13,5 x 8,8 x 12 cm

A fragment of nativity architecture

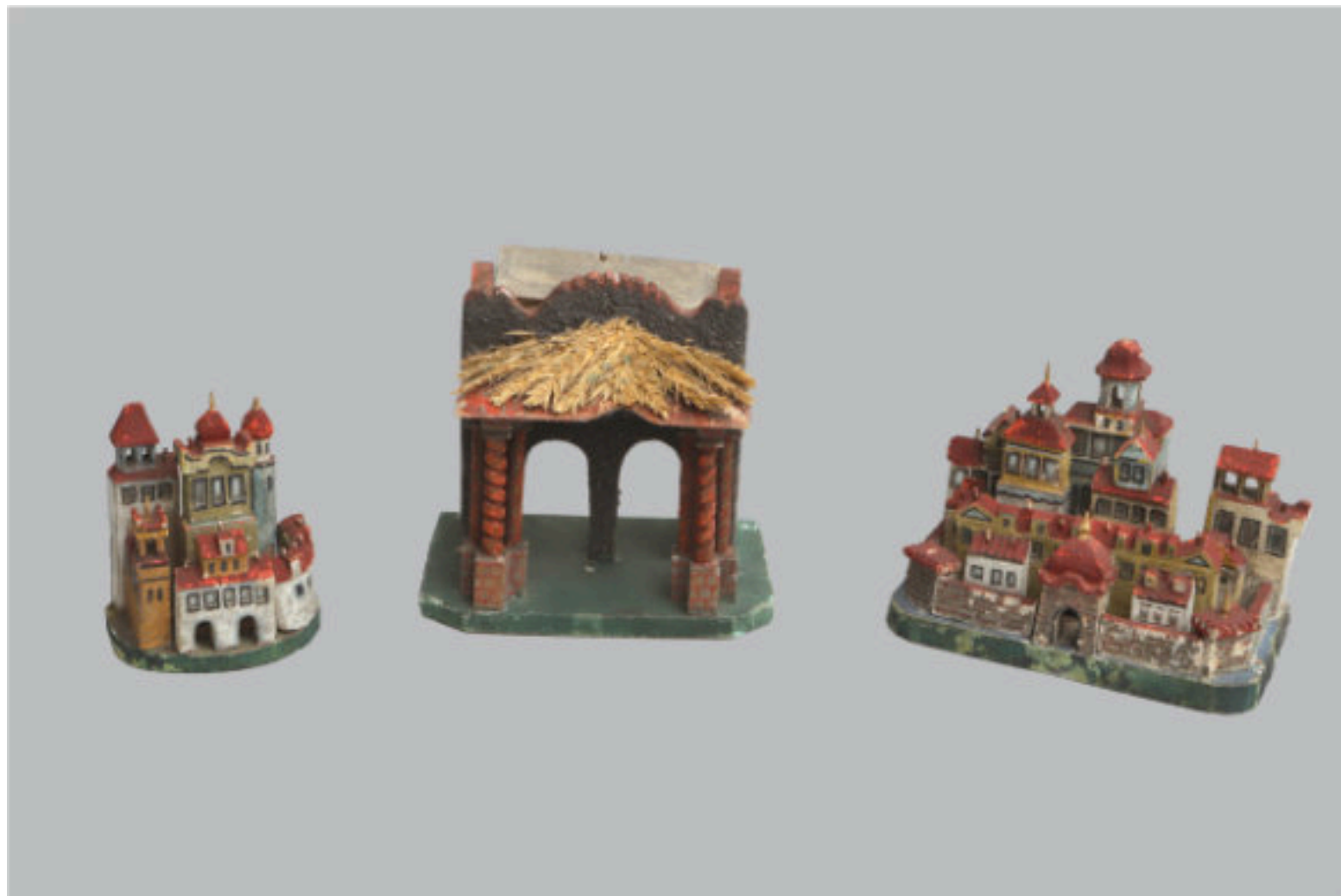
A nativity shed with two sections of town development.

Carved spruce and lime wood, glued-on paper, galena, rye ears.

Fragment der Krippenarchitektur

Der Stall von Bethlehem und zwei Teile der Stadtbebauung.

Geschnitztes Fichten- und Lindenholz, Papieraufkleber, bleiglanz, Roggenähren.

Fragment betlémové architektury

Dvě brány a čtyři rozpracované betlémové figurky.

Vyřezávané lipové dřevo, smrkové dřevo (úchyty figurek). Lidová práce.

Loketsko, přelom 19.-20. století.

Brána ↑ 25 x 19 x 5,2 cm,

Figurky ↑ 6,5-10,5 cm

A fragment of nativity architecture

Two gates and four unfinished nativity figures.

Carved lime wood, spruce wood (figure mounts).

Fragment der Krippenarchitektur

Zwei Tore und vier unvollendete Krippenfiguren.

Geschnitztes Lindenholz, Fichtenholz (Figurenhalterungen).

Čtyři betlémové figurky

Selka, pastýř nesoucí ovečku, mladý muž s kadidelnicí, modlí se pastýř. Fragment figurální stafáže velkých jesliček.

Lipové a smrkové dřevo, barevná polychromie. Lidová práce.

Loketsko, ¾ 19. století.
Nejvyšší figurka ↑ 26,5 cm

Four nativity figures

A peasant woman, a shepherd carrying a ewe, a young man with a censer, a praying shepherd. A fragment of the figural staffage of a large crèche.

Lime and spruce wood, polychromy.

Vier Krippenfiguren

Bäuerin, Hirte mit Schaf, junger Mann mit Weihrauchfass, betender Hirte. Fragment der figürlichen Staffage einer großen Krippe.

Linden- und Fichtenholz, farbig polychromiert.

Do městských sbírek
zakoupeno 24. 9. 1934.

Acquired to the town
collections on 24. 9. 1934.

In die städtischen
Sammlungen
aufgenommen am
24. 9. 1934.

Soubor betlémových figurek

Vyřezávané smrkové dřevo, papír, barevně polychromováno, místy poškozeno. Lidová práce.

Ačkoliv je na sbírkových kartách z roku 1971 uvedeno místo vzniku Loketsko, typologicky se jedná spíše o produkci z oblasti Králíků. Konec 19. století.

↑ 6,8–10 cm

A set of nativity figures

Carved spruce wood, paper, polychromed, partially damaged.

Although the collection cards from 1971 indicate the Loket region as the place of origin, considering the typology of the set, it was more likely produced in the area of Králíky.

Ensemble von Krippenfiguren

Geschnitztes Fichtenholz, Papier, farbig polychromiert, stellenweise beschädigt.

Obwohl auf den Sammlungskarten aus dem Jahre 1971 als Entstehungsort das Gebiet um Loket angegeben ist, handelt es sich typologisch eher um eine Arbeit aus dem Gebiet Králíky.

Soubor betlémových figurek

Vyřezávané smrkové dřevo, barevně polychromováno, místy poškozeno. Lidová práce.

Loketsko nebo Karlovarsko,
¾ 19. století.

A set of nativity figures

Carved spruce wood, polychromed, partially damaged.

Ensemble von Krippenfiguren

Geschnitztes Fichtenholz, Papier, farbig polychromiert, stellenweise beschädigt.

Zakoupeno do městských sbírek v Bečově 18. 5. 1937.

Acquired to the Bečov town collections on 18. 5. 1937.

Gekauft für die städtischen Sammlungen in Bečov am 18. 5. 1937.

Král Baltazar

Betlémová figurka, vyřezávané lipové dřevo, barevná polychromie. Lidová práce.

Loketsko, ¾ 19.století.

↑ 10,2 cm

King Balthazar

A nativity figure. Carved lime wood, polychromy.

König Balthasar

Krippenfigur. Geschnitztes Fichtenholz, farbige Polychromie.

Betlémová figurka

Stojící žena v červených šatech.

Vyřezávané, patrně lipové dřevo,
barevná polychromie, poškozeno.
Lidová práce.

Loketsko, konec 19. století.

↑ 8,5 cm

A nativity figure

of a standing woman in a red dress.

Carved, probably lime wood, polychromy,
damaged.

Krippenfigur

Stehende Frau in rotem Kleid.

Geschnitztes Fichtenholz, farbige Polychromie,
beschädigt.

Stojící postava sedláka

V dlouhém kabátě s mělkým (tyrolským?) kloboučkem.

Betlémová figurka, vyřezávané lipové dřevo, barevná polychromie, poškozeno. Lidová práce

Západní Čechy.

↑ 11,5 cm

A standing figure of a peasant in a long coat with a flat (Tyrolean?) hat.

A nativity figure, carved lime wood, polychromy, damaged.

Stehende Gestalt eines Bauern in langem Mantel mit flachem (Tiroler?) Hut.

Krippenfigur, geschnitztes Fichtenholz, farbige Polychromie, beschädigt.

Betlémové figurky

Klečící a modlící se poutník,
žehnající anděl.

Biskvitový porcelán, dodatečně
kolorováno.

*Neznačeno, západní Čechy (Loket?),
Konec 19. století.*

↑ 5,3 cm a 7,2 cm

Nativity figures

of a kneeling and praying pilgrim and a blessing
angel.

Biscuit porcelain, additionally coloured.
Unmarked, west Bohemia (Loket?).

Krippenfiguren

Kniender und betender Pilger, segnender
Engel.

Biskuitporzellan, nachträglich koloriert.
Unbeschriftet, Westböhmen (Loket?).

Betlémová figurka – dromedár

Osedlaný jednohrbý velbloud.

Biskvitový porcelán, dodatečně
kolorováno.

Neznačeno, patrně západní Čechy.

↑ 9,7 cm

A nativity figure dromedary

A saddled one-humped camel.

Biscuit porcelain, additionally coloured.

Unmarked, possibly west Bohemia.

Krippenfigur – Dromedar

Gesatteltes einhöckriges Kamel.

Biskuitporzellan, nachträglich koloriert.

Unbeschriftet, wahrscheinlich Westböhmen.

Dvě betlémové figurky

Větší figurka – dle poškozeného okružní-svatozáře, pravděpodobně Panna Marie. Pod organtinovým šatem je skryta modrá hedvábná sukně s květinovým dekorem, na spodním lemu dekorovaná zlacenou papírovou páskou.

Plášť z řídké, gázovité látky. Plášť na lemu a šat v pase a uprostřed sukně zdoben tlačným a zlaceným papírovým páskem ↑ 13 cm.

Menší figurka – pravděpodobně král Baltazar. Šat z hedvábí a modrého manšestru v pase a na lemu suknice dekorován tlačným a zlaceným papírovým páskem ↑ 9 cm.

Smrkové a lipové dřevo, textil, papír, polychromováno. Lidová práce.

Loketsko, pol. 19. století. Poškozeno.

Two nativity figures

The larger is likely the Virgin Mary based on the damaged halo circle. Hidden under the figure's organtine dress is a blue silk skirt with floral decorations along the bottom hem, decorated with a gilded paper tape. Its cloak is made from thin, gauze-like fabric. The coat hem, dress waistband and the middle of the skirt are decorated with an embossed and gilded paper tape. ↑ 13 cm.

The smaller figure is likely King Balthazar. The figure is clad in a silk and blue corduroy garment decorated with an embossed and gilded paper tape at the waistline and along the skirt hem. ↑ 9 cm. Spruce and lime wood, textile, paper, polychromed.

Zwei Krippenfiguren

Die größere ist, gemessen am beschädigten Heiligenschein, wahrscheinlich die Jungfrau Maria. Unter dem Kleid aus Organza verbirgt sich ein blauer Seidenstoff mit Blumendekor am unteren Saum, der mit einem vergoldetem Papierband verziert ist. Mantel aus dünnem, gazeartigem Stoff. Der Mantel ist am Saum, gleichsam wie das Kleid in der Taille, sowie in der Mitte des Rocks mit einem geprägten und vergoldeten Papierband verziert. ↑ 13 cm.

Kleinere Figur – vermutlich König Balthasar. Das Kleid aus Seide und blauem Manchester in der Taille sowie am Saum des Rocks ist mit einem geprägten und vergoldeten Papierband verziert. ↑ 9 cm. Fichten- und Lindenholz, Textil, Papier, polychromiert.

Betlémová figurka – stojící býček

Vyřezávané lipové dřevo, „semišový“ posyp, polychromie. Lidová práce.

Loketsko, ¾ 19. století.

↑ 6 cm

A nativity figure of a standing young bull

Carved lime wood, "chamois" coating, polychromy.

Krippenfigur – stehender Jungbulle

Geschnitztes Fichtenholz, mit Wildleder gesprenkelt, farbig polychromiert.

**Soubor honosně provedených,
reprezentativních betlémových
figurek**

Vyřezávané lipové dřevo, smrkové
dřevo, kůže, dracoun, široká škála
použitých textilií. Barevná
polychromie. Lidová práce.

Loketsko, po pol. 19. století.

Nejvyšší postava ↑ 17,4 cm

Nejvyšší zvířecí figurka ↑ 18,5 cm

Částečně poškozeno, některé části chybí.

**A set of luxuriously made, presentable
nativity figures**

Carved lime wood, spruce wood, leather, tinsel,
wide range of textiles used. Polychromy. The tallest
figure ↑ 17,4 cm, the tallest animal figure ↑ 18,5
cm. Partially damaged, with some parts missing.

**Sammlung prächtig gearbeiteter,
repräsentativer Krippenfiguren**

Geschnitztes Lindenhholz, Fichtenholz, Leder,
Dracoun-Feinblech, vielfältige Palette
verwendeter Textilien. Farbige Polychromie. Die
höchste Figur ↑ 17,4 cm, die höchste Tierfigur
↑ 18,5 cm. Teilweise beschädigt, einige Teile fehlen.

Dar od stavebního rady Gustava Lahna
z Lokte, zapsáno dne 15. 12. 1930. Položka
Lo 169/5 zakoupena 13. 7. 1934 s dalšími
dvěma figurkami za 40 Kč.

Donated by building councillor Gustav Lahn
of Loket, registered on 15. 12. 1930. Item
Lo 169/5 was acquired for CZK 40 along
with two additional figures on 13. 7. 1934.

Geschenk des Baurats Gustav Lahn aus Loket,
eingetragen am 15. 12. 1930. Das Objekt Lo
169/5 wurde am 13. 7. 1934 zusammen mit zwei
weiteren Figuren für 40 Kronen erworben.

Betlémová figurka – ovečka

Vyřezávané lipové (?) dřevo, barevná polychromie. Lidová práce.

Loketsko, pol. 19. století.

↑ 5,3 cm

A nativity figure of a ewe lamb

Carved lime (?) wood, polychromy.

Krippenfigur – Schäfchen

Geschnitztes Lindenholz (?), farbige Polychromie.

**Soubor betlémové architektury,
figurek a vegetabilních dekorací**

Původně zřejmě součást skříňkového
betlému.

Vyřezávané lipové dřevo, smrkové
dřevo, papír, papírový karton, ústřížky
novin, sušený lišejník, galenit. Lidová
práce.

Čechy (Králičky?), kolem roku 1900.

Nejvyšší figurka ↑ 11,3 cm

Nejvyšší stavba ↑ 18,5 cm

**A set of nativity architecture, figures and
vegetable decorations**

Originally, the set was probably a part
of a cabinet nativity scene.

Carved lime wood, spruce wood, paper,
paper cardboard, newspaper clippings,
dried lichen, bleiglanz.

**Ensemble der Krippenarchitektur, Figuren
und Pflanzendekorationen**

Ursprünglich vermutlich Teil einer Kastenkrippe.

Geschnitztes Lindenholz, Fichtenholz,
Papier, Pappe, Zeitungsausschnitte,
getrocknete Flechten, Galenit.

Skříňkový betlém

Dřevo brslenu, smrk, korek, sklo, písek, papír, sláma, minerální posyp (galenit), provedena iluzivní malba interiéru skříňového korpusu.

*Autor Josef Roßmeißl,
Kynšperk, 1/2 20. století.
↑ 93 x 75 x 63 cm*

A cabinet nativity scene

Spindle wood, spruce wood, cork, glass, sand, paper, straw, mineral coating (galena), illusory painting of the cabinet interior.

Kastenkrippe

Holz (Spindelbaum, Fichte), Kork, Glas, Sand, Papier, Stroh, mineralisches Streugut (Bleiglanz), illusionistische Bemalung des Inneren des Kastenkorpus.

Skříňkový betlém

Lipové dřevo, smrkové dřevo, borová kůra, papír, sklo, látková cupanina, lišejník, slída, obilí. Polychromováno, včetně iluzivní malby interiéru. Lidová práce.

Loketsko, pol. 19. století.

↑ 78,5 x 97,5 x 36 cm

A cabinet nativity scene

Lime wood, spruce wood, pine bark, paper, glass, fabric lint, lichen, mica, grain. Polychromed including illusory interior painting.

Kastenkrippe

Lindenholz, Fichtenholz, Kiefferrinde, Papier, Glas, Lint, Flechten, Glimmer, Getreide. Polychromiert, einschließlich der illusionistischen Innenraummalerei.

Soubor betlémových figurek

Vyřezávané lipové dřevo, smrkové dřevo, kůže, vosk, široká škála textilií. V souboru jsou v rámci loketské sbírky zachovány jediné tři figurky, jež mají hlavičky zhotovené z vosku. Lidová práce.

*Loketsko, po pol. 19. století.
Nejvyšší figurka ↑ 18,5 cm
Místy poškozeno.*

A set of nativity figures

Carved lime wood, spruce wood, leather, wax, wide range of textiles. The only three figures with heads made of wax have been preserved in the set forming a part of the Locket collection.

Ensemble von Krippenfiguren

Geschnitztes Lindenholz, Fichtenholz, Leder, Wachs, vielfältige Palette verwendeter Textilien. In der Sammlung von Locket sind lediglich drei Figuren erhalten, deren Köpfe aus Wachs gefertigt sind.

Skříňkový betlém

Mistrovská řezbářská práce z dřeva brslenu (figurky). Dále použito dřevo třešně (skříň), korek, voskový papír, březové větévky, mech, lišejník, obilí.

Neznámý autor z oblasti Kynšperka, pol. 19. století (?).

↑ 63 x 64,5 x 46 cm

A cabinet nativity scene

Masterful woodcarving from spindle wood (figures). Additional material includes cherry wood (cabinet), cork, wax paper, birch twigs, moss, lichen, grain.

Unknown author from the area of Kynšperk.

Kastenkrippe

Meisterhafte Schnitzarbeit aus dem Holz des Spindelstrauchs (Figuren). Ferner wurden Kirschholz (Kasten), Kork, Wachspapier, Birkenzweige, Moos, Flechten und Getreide verwendet.

Unbekannter Künstler aus dem Gebiet Kynšperk.

Skříňkový betlém

Dřevo brslenu (figurky), bukové dřevo (skříňka), korek, sláma, ocelový drát.

*Autor Josef Roßmeißl,
Kynšperk, 1/2 20. století.*

↑ 52,5 x 51 x 40,8 cm

A cabinet nativity scene

Spindle wood (figures), beech wood (cabinet), cork, straw, steel wire.

Kastenkrippe

Holz des Spindelstrauchs (Figuren),
Buchenholz (Kasten), Kork, Stroh, Stahldraht.

Skříňkový betlém

Smrkové dřevo (skříň ve tvaru kosého hranolu), brslen (figurky), kůra jehličnatých stromů, lišejník, snítky jalovce, ocelová struna, písek, galenit, slída, sklo, zrcadlo, papír, akvarelové či temperové barvy, pozlacovačský metal. Lidová práce.

Loketsko, ¾ 19. století.

↑ 48,2 x 39,7 x 29,7 cm

A cabinet nativity scene

Spruce wood (oblique prism-shaped cabinet), spindle wood (figures), coniferous tree bark, lichen, juniper twigs, steel string, sand, galena, mica, glass, mirror glass, paper, water colours or tempera paints, gilding metal.

Kastenkrippe

Fichtenholz (schräkantiger Kasten), Spindelbaum (Figuren), Rinde von Nadelbäumen, Flechten, Wacholderzweige, Stahlsaiten, Sand, Bleiglanz, Glimmer, Glas, Spiegelglas, Papier, Aquarell- oder Temperafarben, Vergoldungsmetall.

Skříňkový betlém

Smrkové dřevo, papír, mech, lišejník, galenit, barvy. Lidová práce.

Loketsko, ¾ 19. století. Některé figurky typologicky spíše připomínají postavičky Králických betlémů.

↑ 56 x 35,5 x 35 cm

A cabinet nativity scene

Spruce wood, paper, moss, lichen, galena, paints. Folk art.

Loket region (typologically, some figures rather resemble those from Králicky nativity scenes).

Kastenkrippe

Fichtenholz, Papier, Moos, Flechten, Bleiglanz, Farben. Volkskunst.

Gebiet um Loket (einige Figuren ähneln typologisch eher den Figuren der Krippen aus Králicky).

Skříňkový betlém

Smrkové dřevo (skříňka + rám),
řezaný a polychromovaný mramor
(architektura), lipové (?) a brslenové
dřevo, borová kůra, sláma, papír
s litografickým potiskem, galenit,
bavlna, sklo, zrcadlovina.

*Autor Emanuel Platzer,
Loketsko, rok 1833.*

↑ 89,5 x 50,5 x 26,7 cm

A cabinet nativity scene

Spruce wood (cabinet and frame), cut and
polychromed marble (architecture), lime (?) and
spindle wood, pine bark, straw, paper with
lithographic print, bleiglanz, cotton, glass,
mirror glass.

Kastenkrippe

Fichtenholz (Kasten + Rahmen), geschnittener
und polychromierter Marmor (Architektur),
Lindenholz (?) und Spindelbaumholz,
Kieferrinde, Stroh, Papier mit Lithografiedruck,
Galenit, Baumwolle, Glas, Spiegelglas.

Skříňkový betlém

Smrkové dřevo (skříňka + architektura), korek, dřevo brslenu, papír, ocelový drát, mosazný drát, sklo, lišejník, temperové barvy. Lidová práce.

Loketsko, po pol. 19. století.

↑ 49,5 x 44 33 cm

A cabinet nativity scene

Spruce wood (cabinet and architecture), cork, spindle wood, paper, steel wire, brass wire, glass, lichen, tempera paints.

Kastenkrippe

Fichtenholz (Kasten + Architektur), Kork, Spindelbaumholz, Papier, Stahldraht, Messingdraht, Glas, Flechten, Temperafarben.

Skříňkový betlém

skříň tvaru kosého hranolu.

Smrkové dřevo, sklo, kůra
jehličnatých stromů, mosazný drátek,
lišejník, jalovec, travní klasy, galenit,
slída, zrcadlovina, temperové barvy.
Lidová práce.

Loketsko, po pol. 19. století.

↑ 63 x 53 x 15 x 42, 5 cm

A cabinet nativity scene

A cabinet in the shape of an oblique prism.
Spruce wood, glass, coniferous tree bark, brass
wire, lichen, juniper, grass ears, galena, mica,
mirror glass, tempera paints.

Kastenkrippe

Kasten in Form eines schrägen Prismas.
Fichtenholz, Glas, Rinde von Nadelbäumen,
Messingdraht, Flechten, Wacholder, Grasähren,
Bleiglanz, Glimmer, Spiegelglas,
Temperafarben.

Skříňkový betlém

skříň tvaru kosého hranolu.

Smrkové fládrované dřevo (skříň), částečně destruované a dřevokazným hmyzem napadené smrkové dřevo druhotně použité pro stavbu imitace skalního masivu, galenit, papírový karton, krajka, lišejník, schránky plžů, keramika (figurky), temperové barvy. Lidová práce.

Loketsko, po pol. 19. století.

↑ 45,8 x 44 x 23,5 x 34,4 cm

A cabinet nativity scene

A cabinet in the shape of an oblique prism. Grained spruce wood (cabinet), spruce wood partially destroyed and infested by wood-destroying insects was reused for the creation of an imitation rock massif, galena, paper cardboard, lace, lichen, snail shells, ceramics (figures), tempera paints.

Kastenkrippe

Kasten in Form eines schrägen Prismas. Gemasertes Fichtenholz (Kasten), teilweise zerstörtes und von Holzschädlingen befallenes Fichtenholz, welches sekundär für den Bau einer Felsmassivimitation verwendet wurde, Bleiglanz, Pappkarton, Spitze, Flechten, Schneckenhäuser, Keramik (Figuren), Temperafarben.

Skříňkový betlém (závěsný)

Mělká skříňka ze smrkového dřeva, papír, karton, sklo, pálená keramická hlína (figurky), staniol, plátkové zlato či metál, umělé květiny z papíru, látka, klíh, barvy. Lidová práce.

Loketsko, datováno 1783.

↑ 51 x 40 x 9 cm

A cabinet nativity scene (suspended)

A shallow cabinet made of spruce wood, paper, cardboard, glass, burnt ceramic clay (figures), tin foil, gold leaf or metal, artificial paper flowers, fabric, glue, paints.

Kastenkrippe (zum Aufhängen)

Flacher Kasten aus Fichtenholz, Papier, Karton, Glas, gebrannte Keramik (Figuren), Stanniol, Blattgold oder Metall, künstliche Blumen aus Papier, Stoff, Leim, Farben.

Skříňkový betlém

Skříňka ve tvaru kosého hranolu ze smrkového dřeva.

Figurky smrkové dřevo, karton, papírová masa, sušený mech, slída, galenit. Lidová práce.

Figurky králického typu, konec 19. století.

*Skříňka Loketsko, po pol. 19. století.
↑ 56 x 31,5 x 54,3 x 35,2 cm*

A cabinet nativity scene

A cabinet in the shape of an oblique prism made of spruce wood, spruce wood figures, cardboard, papier mâché, dried moss, mica, bleiglanz.

Kastenkrippe

Kasten in Form eines schrägen Prismas aus Fichtenholz, Figuren aus Fichtenholz, Karton, Papiermasse, getrocknetes Moos, Glimmer, Galenit.

Skříňkový betlém

Smrkové dřevo (skříňka a architektura), porcelán (figurky), smrková kůra, březová kůra, slída, galenit, bavlna, sklo, zrcadlo. Lidová práce.

Loketsko, po pol. 19. století.

↑ 52 x 42 x 39 cm

A cabinet nativity scene

Spruce wood (cabinet and architecture), porcelain (figures), spruce bark, birch bark, mica, galena, cotton, glass, mirror glass.

Kastenkrippe

Fichtenholz (Kasten und Architektur), Porzellan (Figuren), Fichtenrinde, Birkenrinde, Glimmer, Bleiglanz, Baumwolle, Glas, Spiegelglas.

Křest Kristův

Smrkové dřevo (skříňka), brslen (figurky), borová kůra, karton, bavlna, galenit, smrkové větvičky, různé druhy travin, sklo, zrcadlovina, olejové barvy. Lidová práce.

Loketsko, pol. 19. století.

↑ 52 x 53,5 x 39 cm

The Baptism of Christ

Spruce wood (box), spindle wood (figures), pine bark, cardboard, cotton, galena, spruce twigs, various types of grass, glass, mirror glass, oil paints.

Die Taufe Christi

Fichtenholz (Kasten), Spindelbaum (Figuren), Kieferrinde, Karton, Baumwolle, Bleiglanz, Fichtenzweige, verschiedene Gräserarten, Glas, Spiegelglas, Ölfarben.

Novozákonní příběh komponovaný do figurální kompozice betlémového typu v dřevěné schránce se sloupky zakončenými korintskými hlavicemi.

The New Testament story arranged into a figural nativity scene-type composition in a wooden box adorned with small columns with Corinthian capitals.

Eine Geschichte aus dem Neuen Testament, dargestellt in einer figürlichen Komposition im Stil einer Krippe in einem Holzschrein mit Säulen, die mit korinthischen Kapitellen abgeschlossen sind.

Obětování Izáka

Smrkové dřevo (skříňka). Brslen (figurky), borová kůra, smrkové větvičky, galenit, bavlna, různé druhy travin, papír, sklo, zrcadlovina, olejové barvy. Lidová práce.

Loketsko, pol. 19. století.

↑ 52 x 53,5 x 39 cm

The Sacrifice of Isaac

Spruce wood (box). Spindle wood (figures), pine bark, spruce twigs, galena, cotton, various types of grass, paper, glass, mirror glass, oil paints.

Die Opferung Isaaks

Fichtenholz (Kasten). Spindelbaum (Figuren), Kiefferrinde, Fichtenzweige, Bleiglanz, Baumwolle, verschiedene Gräserarten, Papier, Glas, Spiegelglas, Ölfarben.

Starozákonní příběh komponovaný do figurální kompozice betlémového typu v dřevěné schránce se sloupky zakončenými korintskými hlavicemi.

The Old Testament story arranged into a figural nativity scene-type composition in a wooden box adorned with small columns with Corinthian capitals.

Eine Geschichte aus dem Neuen Testament, dargestellt in einer figürlichen Komposition im Stil einer Krippe in einem Holzschrein mit Säulen, die mit korinthischen Kapitellen abgeschlossen sind.

Život Kristův

Vertikální kompozice pod skleněným poklopem.

Smrkové dřevo, bukové dřevo, lišejník, různé druhy travin, karton, látka, sádra keramika, galenit, slída, písek, bavlna, mosazný drátek, barvy. Lidová práce.

Loketsko, po pol. 19. století.

↑ 36 cm

The Life of Christ

A vertical composition under a glass cover.
Spruce wood, beech wood, lichen, various types of grass, cardboard, fabric, plaster, ceramics, galena, mica, sand, cotton, brass wire, paints.

Das Leben Christi

Vertikale Komposition unter einer Glasabdeckung.
Fichtenholz, Buchenholz, Flechten, verschiedene Gräserarten, Karton, Stoff, Gips, Keramik, Bleiglanz, Glimmer, Sand, Baumwolle, Messingdraht, Farben.

Skříňkový betlém

Smrkové dřevo (ze tří stran zkosená skříňka), keramika (figurky), látka, lišejník, galenit, mosazná fólie, barvy, sklo. Lidová práce.

Loketsko, pol. 19. století.

↑ 29,5 x 22,5 x 15,5 cm

A cabinet nativity scene

Spruce wood (cabinet with bevelled three sides), ceramics (figures), fabric, lichen, galena, brass foil, paints, glass.

Kastenkrippe

Fichtenholz (Kasten mit drei abgeschrägten Seiten), Keramik (Figuren), Stoff, Flechten, Bleiglanz, Messingfolie, Farben, Glas.

**Poslední večeře
- velikonoční betlém**

Smrkové dřevo, látka, krajka, sklo, zrcadlo, mosazný drátek, olejové barvy. Lidová práce.

Loketsko, před pol. 19. století.

↑ 29 x 25 x 18,7 cm

The Last Supper

An Easter "nativity scene" representing a unique folk interpretation of the Last Supper in a Rococo architecture setting.

Spruce wood, fabric, lace, glass, mirror glass, brass wire, oil paints.

Das letzte Abendmahl

Osterkrippe, eine einzigartige volkstümliche Darstellung des letzten Abendmahls im Umfeld einer Rokoko-Architektur.

Fichtenholz, Stoff, Spitze, Glas, Spiegelglas, Messingdraht, Ölfarben.

Skříňkový betlém

V mělké schránce pět řad vystřihovaných polí s barevným litografickým potiskem. Čelní pole pohyblivé. Smrkové dřevo, papír.

Čechy (Loketsko?), po pol. 19. století.
↑ 25 x 18 x 5,8 cm

A cabinet nativity scene

A shallow box with five rows of cut-out panels with colour lithographic printing. The front panel is movable.

Spruce wood, paper.

Kastenkrippe

In einem flachen Kasten befinden sich fünf Reihen ausgeschnittener Felder mit farbigem Lithografiedruck. Das vordere Feld ist beweglich.

Fichtenholz, Papier.

Do sbírek města Loket
zakoupeno 29. 3. 1930.

Acquired to the Loket town
collections on 29. 3. 1930.

Für die Sammlungen der
Stadt Loket gekauft am
29. 3. 1930.

Betlém pod skleněným poklopem

Tragant – klovatina, pryskyřice získávaná z keřů rodu *Astragalus*, sklo, karton, galenit, papír, klíž, temperové (?) barvy.

*Loketsko (Chebsko?),
přelom 19. a 20. století.*

↑ 21,2 cm

A nativity scene under a glass cover

Tragacanth, a resin obtained from shrubs of the genus *Astragalus*, glass, cardboard, galena, paper, glue, tempera (?) paints.

Krippe unter einer Glasabdeckung

Tragant-Gummi, Harz aus Sträuchern der Gattung *Astragalus*, Glas, Karton, Bleiglanz, Papier, Leim, Temperafarben (?).

Betlém pod skleněným poklopem

Tragant – klovatina, pryskyřice získávaná z keřů rodu *Astragalus*, sklo, karton, galenit, papír, klíž, temperové barvy (?).

*Loketsko (Chebsko?),
přelom 19. a 20. století.
↑ 19 cm*

A nativity scene under a glass cover

Tragacanth, a resin obtained from shrubs of the genus *Astragalus*, glass, cardboard, galena, paper, glue, tempera (?) paints.

Krippe unter einer Glasabdeckung

Tragant-Gummi, Harz aus Sträuchern der Gattung *Astragalus*, Glas, Karton, Bleiglanz, Papier, Leim, Temperafarben (?).

Kalvárie

Smrkové dřevo (skříňka), lipové či smrkové dřevo (figurky), druhově bohatá škála minerálů, sklo, látka. Lidová práce.

Krušnohoří (Loketsko?), pol. 19. století.
 ↑ 45,5 x 41,7 x 26,5 cm

The Cavalry

Spruce wood (cabinet), lime or spruce wood (figures), an abundant variety of minerals, glass, fabric.

Kalvarienberg

Fichtenholz (Schrein), Linden- oder Fichtenholz (Figuren), vielfältige Mineralien, Glas, Stoff.

Svérázná, v hornickém duchu pojatá kompozice s umučeným Kristem a Pannou Marií Sedmiboolestnou.

Conceived in the mining spirit, the distinctive composition portrays crucified Christ and Our Lady of Seven Sorrows.

Eine einzigartige, im Bergbau-Stil gestaltete Komposition mit dem gekreuzigten Christus und der sieben Schmerzen tragenden Jungfrau Maria.

Skříňkový betlém

Smrkové dřevo (skříňka), lipové dřevo, papír, látka, galenit, krystaly křemene, zrcadlovina, sádra, obilné klasy, slámová drť, akvarelové barvy. Lidová práce.

Loketsko, po pol. 19. století.

↑ 23,8 x 28,9 x 17,6 cm

A cabinet nativity scene

Spruce wood (cabinet), lime wood, paper, fabric, galena, quartz crystals, mirror glass, plaster, grain ears, crushed straw, water colours.

Kastenrippe

Fichtenholz (Kasten), Lindenholz, Papier, Stoff, Bleiglanz, Quarzkristalle, Spiegelglas, Gips, Getreideähren, Stroh, Aquarellfarben.

Soubor betlémových figurek

Porcelán, barevně glazovaný.

Provenience – dáma v modré sukni porcelánka Locket, ostatní značené vtlačovaným písmenem S, porcelánka Horní Slavkov. Ve staré inventární knize uvedeno jako padělky zmíněných porcelánek provedené firmou Sehling H. Slavkov.

¾ 19. století.

↑ od 4,2-5,2 cm

A set of nativity figures

Porcelain, colour glazed. Provenance – a lady in a blue skirt from the Locket Porcelain Factory; other figures are marked with an embossed letter S of the Horní Slavkov Porcelain Factory – in the old inventory book, they are listed as counterfeits of the above mentioned porcelain factories and manufactured by Sehling Horní Slavkov.

Ensemble von Krippenfiguren

Porzellan, farbig glasiert. Herkunft: Dame im blauen Rock aus der Porzellanmanufaktur Locket, die übrigen sind mit dem eingepprägten Buchstaben S gekennzeichnet, Porzellanmanufaktur Horní Slavkov – im alten Inventarbuch als Fälschungen der genannten Porzellanmanufakturen angeführt, hergestellt von der Firma Sehling H. Slavkov.

Do sbírek města Locket zakoupeno
1. 2. 1930 nákladem 42 Kč.

Acquired to the Locket town
collections for CZK 42 on 1. 2. 1930.

Für die Sammlungen der Stadt
Locket gekauft am 1. 2. 1930 zum
Preis von 42 Kronen.

Soubor betlémových figurek

Porcelán, barevný biskvit.

*Provenience neznámá
– západní Čechy, 2. pol. 19. století.
od ↑ 5,9–7 cm.*

Částečně poškozeno.

A set of nativity figures

Porcelain, colour biscuit.

Provenance unknown – west Bohemia.
Partially damaged.

Ensemble von Krippenfiguren

Porzellan, farbiges Biskuit.

Herkunft unbekannt – Westböhmen
Teilweise beschädigt.

Do sbírek města Locket zakoupeno
12. 6. 1939 nákladem 0,72 RM
(6 Kč) za jeden kus.

Acquired to the Locket town
collections on 12. 6. 1939 at the
cost of RM 0.72 (CZK 6) per piece.

Für die Sammlungen der Stadt
Locket gekauft am 12. 6. 1939 zum
Preis von 0,72 Reichsmark
(6 Kronen) pro Stück.

Betlémová figurka – sedící pes

Glazovaný porcelán.

*Provenience porcelánka Loket,
konec 19. století.*

↑ 3,3 cm.

A nativity figure of a sitting dog

Glazed porcelain.

Provenance – Loket Porcelain Factory.

Krippenfigur – sitzender Hund

Glasiertes Porzellan.

Herkunft: Porzellanmanufaktur Loket.

**V devadesátých letech nalezeno
v bývalém záhonku před markrabským
palácem hradu Loket.**

In the 1990s, the figure was found
in the former flower bed in front
of Margrave's House at Loket Castle.

Entdeckt in den 1990er Jahren in einem
ehemaligen Blumenbeet vor dem
Markgrafenpalast der Burg Loket.

58 Lo 1969, 1971-2, 1973, 1975

**Soubor betlémových figurek
– ovečky**

Materiál biskvitový porcelán,
neznačeno.

*Západní Čechy, ¾ 19. století.
↑ 1,9–4,8 cm*

A set of nativity scene figures – sheep
Biscuit porcelain, unmarked.

Ensemble von Krippenfiguren– Schäfchen
Biskuit-Porzellan, unsigniert.

16	Fragment betlémové architektury	Lo 3642/37, 38, 39
17	Fragment betlémové architektury	Lo 5834, 5835, Lo 117, 8723, 8724, 8727
18	Čtyři betlémové figurky	Lo 35, 54, 56, 58,
19	Soubor betlémových figurek	Lo 167/1-15, 172/15
20	Soubor betlémových figurek	Lo 166/1-8
21	Král Baltazar.	Lo 63
22	Betlémová figurka	Lo 170
23	Stojící postava sedláka	Lo 18
24	Betlémové figurky	Lo 1979, Lo 8726
25	Betlémová figurka - dromedár	Lo 8725
26	Dvě betlémové figurky	Lo 169/7, 169/12
27	Betlémová figurka - stojící býček	Lo 173
28	Soubor honosně provedených, reprezentativních betlémových figurek	Lo 165/1-8, Lo 169/2, 5, 8-11, 13, 14, Lo 171, Lo 172/8, 9, Lo 174
29	Betlémová figurka - ovečka	Lo 14
30	Soubor betlémové architektury, figurek a vegetabilních dekorací	Lo 6182/1-42
31	Skříňkový betlém	Lo 6177
32	Skříňkový betlém	Lo 6176
33	Soubor betlémových figurek	Lo 169/1, 3, 6, Lo 172/1-7, 10-14
34	Skříňkový betlém	Lo 6174
35	Skříňkový betlém	Lo 6173
36	Skříňkový betlém	Lo 6170
37	Skříňkový betlém	Lo 6161

38	Skříňkový betlém	Lo 6184
39	Skříňkový betlém	Lo 6166
40	Skříňkový betlém skříň tvaru kosého hranolu	Lo 6172
41	Skříňkový betlém skříň tvaru kosého hranolu	Lo 6162
42	Skříňkový betlém (závěsný)	Lo 6169
43	Skříňkový betlém	Lo 6163, 168/1-18
44	Skříňkový betlém	Lo 6190
45	Křest Kristův	Lo 6175
46	Obětování Izáka	Lo 6171
47	Život Kristův	Lo 6179
48	Skříňkový betlém	Lo 6158
49	Poslední večeře - velikonoční „betlém“	Lo 5986
50	Skříňkový betlém	Lo 6164
51	Betlém pod skleněným poklopem	Lo 118
52	Betlém pod skleněným poklopem	Lo 137
53	Kalvárie	Lo 6183
54	Skříňkový betlém	Lo 6159
55	Soubor betlémových figurek	Lo 1957, 1966, 1967, 1980-83
56	Soubor betlémových figurek	Lo 1974, 1976, 1977, 1978, 1992
57	Betlémová figurka – sedící pes	JH 1
58	Soubor betlémových figurek – ovečky	Lo 1969, 1971-2, 1973, 1975

**HRAD
LOKET**

**Katalog z Loketské sbírky:
betlémy / Hrad Loket**

Překlad YES - překlady a tlumočení, s.r.o.

Fotografie Jan Klimaj

Grafická úprava Denisa Prágerová

1. Vydání 2025

Vydal Hrad Loket, z.ú.

Zámecká 67, 357 33 Loket

Tisk HB Print, s.r.o.

Spojovací 2426/2 Cheb 350 02

ISBN 978-80-11-07955-0

MINISTERSTVO
KULTURY

**Vydání katalogu se uskutečnilo díky
finanční podpoře Ministerstva kultury ČR.**

HRADLOKET.CZ

ISBN 978-80-11-07955-0

9 788011 079550